

SATUL ȘARD REFLECTAT ÎN TOPONIMIA ROMÂNEASCĂ

Prof. MARIAN MUNTEAN

Prof. MARIA IOANA MUNTEAN, Școala Gimnazială „Axente Sever” Aiud

ABSTRACT: *Șard village reflected in romanian toponyms. Șard is a rural village belonging Ighiu commune, located in the central part of Alba County. In almost 1000 years of existence, the village names and place names in the area have significant changes. These changes reflect the historical development of the area has seen many important events. The study of place names can lead to an explanation of events that took place in the village and surrounding area.*

Keywords: *placenames, evolution, historical events, natural phenomena.*

Satul Șard este o localitate rurală aparținătoare comunei Ighiu, situată în partea centrală a județului Alba, la contactul dealurilor piemontane ale Munților Trascău cu Depresiunea Ampoi-Ampoița și cu extremitatea vestică a Dealului Bilag, în vestul culoarului Oiejdea-Șard. Localitatea este străbătută pe toată lungimea sa de Valea Ighiului (Șardului) afluent de stânga al Ampoiului, ocupând lunca netedă a acestor două râuri pe o distanță de cca 7 km de Municipiul Alba Iulia.

Din punct de vedere matematic, această a#ezare este limitată de coordonatele geografice 40° 17' 03" lat N 46° 6' 11" lat N, 23° 31' 05" long E, 23° 32' 10" long E, în plină zonă temperată favorabilă vieții și activității umane.

În ce privește numele satului Șard, există două ipoteze. Cea mai veche ipoteză a fost emisă de istoricul maghiar Benkő, într-o lucrare tipărită la Viena în anul 1778. El credea că primii locuitori ai satului Șard, au fost aduși de romani din insula Sardinia, care au format o colonie numită „Sardiniensis Colonia ad oppidum”, adică colonia sarzilor din târgul Șard. A doua ipoteză susține că originea toponimicului Șard ar putea deriva din cuvântul maghiar „sar”, ce se traduce prin noroi, tină, cunoscând și faptul că a fost întodeauna în vremuri ploioase un sat cu mult noroi.

În documentele medievale de limbă

latină, localitatea a fost transcrisă în următoarele forme: villa Sard, Sard, Scerd, Soard și Schard, ultimele două forme apărând și în documentele de proveniență germană.

Cel mai sigur argument că satul a fost întemeiat în perioada prefeudală de români stau mărturie originea toponimicelor situate în moșia satului.

Prof. dr. Gheorghe Anghel, în monografia „Șard un sat din țara Vinului” a identificat 57 de toponimice și hidronimice majore, referitoare la Șard și moșia sa, din care: 22 sunt de origine latină, 14 de origine slavo-română, 5 compuse din termeni latini și slavoni, 14 de origine maghiară, 2 de origine germană și 8 de dată recentă din secolul al XVII până în al XX-lea, legate de formarea în sat a marilor proprietăți nobiliare și moderne.

Dintre **toponimicele de origine latină** amintim:

- ▶ Coastă (pantă înclinată pe partea sudică, abruptă a Delului Ciorchii, folosită ca pășune slab productivă);
- ▶ Mierlău (Merulla, pasăre cântătoare, pădure cu mierle, deal împădurit situat în sudul localității, în spațiul Munților Vințului);
- ▶ Căsăluică (casa, casă mică);
- ▶ Bisericuță (basilica - biserică mică);
- ▶ Valea Mare (valis- vale, magna-mare și celelalte văi -Valea Luncii, Valea

- Șardului);
- ▶ Piatra Lungă (lungus -lung, petra-piatră);
  - ▶ Viile Scurte (vinea -vie, scurtus-scurt, tradus și în ungurește -Darab-Szolok);
  - ▶ Broșteni (broscă - broască);
  - ▶ Strâmba (strambulus – strâmb, stradă îndoită);
  - ▶ Bunăziua (bonus - bun, dies-ziua);
  - ▶ După Moară (mola - moară, teren plat, arabil și fâneață, situat la nordul localității). Arini (olinus - arin);
  - ▶ Peste Ampoi (Ampoi - hidronim de origine daco-romană, luncă din treapta văii Ampoiului);
  - ▶ șesuri (sesus - întindere de pământ, porțiune din culoarul Șard - Alba Iulia);

În conscripția din 1715 apar o serie de **toponime românești, de tradiție latină** -Crucea (crux), altele au fost traduse de conscriptori din limba română în latină și maghiară, din care cea mai mare parte s-au păstrat în limba română:

- ▶ Peste Ampoi (Trans Fluvium Ampoy);
- ▶ Între Ampoaie (Intra Aquas fluvium Ampoy);
- ▶ Ampoiul Mic (Kis Ampoy, probabil un braț al râului, care curgea probabil pe la gară, care a fost tradus în ungurește);
- ▶ Picior Mic (Petiolium - picior, tradus în ungurește kesolab, toponimic dispărut);
- ▶ După Pădure (paduleum - pădure, tradus în latină Post Silvas);
- ▶ Secătură (Secare - loc fără apă, în ungurește sokotas, toponimic dispărut).

Toponime de origine slavo-română:

- ▶ Bilag (piatra albă, deal situat în unghiul format de confluența Mureșului cu Ampoiul, despărțit de Piemontul Trascăului, printr-un culoar larg de 1 - 5 km. Jumătatea estică are o constituție petrografică în care predomină argilele, iar în cea vestică strate de Metes cu conglomerat, gresii și argile străpunse pe alocuri de calcare de culoare albă neojurasice);
- ▶ Dumbrava (dubo-stejar, pădure de stejar);

- ▶ Poiana (poliana - loc cu iarbă în pădure, pășune înaltă pentru ovine, situată în extremitatea nordică a Pădurii Mirlău, deasupra Văii Ampoiului);
- ▶ Lunca (lunka - șes în lungul unei ape, teren arabil fertil, situat în lunca văii Șardului și a Ampoiului);
- ▶ Baia (Bania - mină sau carieră);
- ▶ Rojină (rovina -loc mlăștinos);
- ▶ Deal (delum - ridicătură mai mică decât un munte);
- ▶ Prunduri (prundu - mal de apă pietros, porțiuni din albia majoră, ostroave);
- ▶ Lanțuri (lanea - unitate de măsură a pământului, sector din culoarul Șard - Bărăbant);
- ▶ țigătime (țigan);
- ▶ Podul Bucerzii (pod peste apă);
- ▶ Lazuri (laz - teren despădurit, capătul vestic al Dealului Dumbrava, terasat și cultivat cu viță de vie);
- ▶ Poduri (podum -loc drept pe o înălțime, terasă);
- ▶ Bolovan (bolovan - piatră rotundă); Cârlig (karlig, în ungurește horgosab - teren îndoit, strâmb);
- ▶ Ciorogar (versantul nordic al dealului Ciorochii, terasat și plantat cu viță de vie, actualmente parțial defrișată);
- ▶ Ciorochii (deal situat în partea de est a Șardului).

Toponime de origine latină și slavă:

- ▶ După Grădini (grădină, în ungurește kertegmetget - loc pentru zarzavaturi);
- ▶ Între Iazuri (jazi - lac artificial, canal artificial, iaz de moară, teren cu strat freatic aproape de suprafață);
- ▶ Ulița Mare (ulița - drum de sat);

Toponime de origine maghiară:

- ▶ Berc (berk - pădure lângă apă, hotar în extremitatea sudică a localității de pe stânga Ampoiului, fostă pășune, actualmente teren arabil cultivat cu cereale);
- ▶ Lab (lab - picior, stradă în formă de picior);

- ▶ Rături (ret - loc cu iarbă de cosit, fâneață și teren arabil situate în culoarul Oiejdea Șard);
- ▶ Făgădaie (fogodo - cârciumă, actualmente strădă pe DN 74);
- ▶ Bermezău (belmezo - câmp situat între sate, hotar în estul localității, spre Ampoița, care ocupă lunca Ampoiului);
- ▶ Vilagoș (lume, loc luminos, versantul estic al Dealului Măgulici, fostă podgorie, azi părăsită);
- ▶ Dărăb (bucată de pământ);
- ▶ Haszurath (râtul lung);
- ▶ Szolokolat (lângă vii);
- ▶ Magayar ager (pământ unguresc); Berete (teren arabil și pășune situate în estul localității cu strat freatic aproape de suprafață).

Toponime de origine germană:

- ▶ Herseman (nume propriu);
- ▶ Tarlosâi (tarlozer - miriște, loc cu spini, teren slab înclinat, care începe din extremitatea nord estică a localității spre vest și cultivat cu viță de vie).

Toponime de origine recentă, formate în urma constituirii marilor proprietăți nobiliare din Șard, în cursul secolelor al XVIII -lea și al XIX-lea: Tabla Grofului, Tabla Sasului, Tabla lui Loțica, Tabla lui

Suleși, Tabla lui Korokoș, Tabla Pișpecului, Tabla lui Iurii, Tabla lui Primpretor. Aceste toponime se mențin încă, deși proprietățile respective au dispărut, în urma reformelor agrare.

Alte toponime:

- ▶ Valea Tiușului - reprezintă un organism torențial cu un bazin de recepție în evantai, larg deschis spre sud-vest, un canal de scurgere slab exprimat în relief, care intersectează terasa a II-a (Tabla Grofului) și un canal de dejecție prominent. Numele de valea Tiușului, provine din faptul că, în trecut pe această vale s-au deplasat cetățenii din Șard, la târgul săptămânal din Teiuș;
- ▶ șesul Ighiului - Teren arabil situat între Șard și Ighiu;
- ▶ Dealul Bulgării - deal cu versant abrupt situat în sudul localității, intersectat de un torent, iar în componența petrografică întâlnim blocuri de calcar neojurasic.

Toponimele reflectă fluxurile de populație, latină, slavă și maghiară care și-au impus prin limbă diferiți termeni geografici. Dar concluzia care se desprinde din această analiză a toponimiei demonstrează că satul Șard a fost din cele mai vechi timpuri întemeiat de români care au constituit în tot timpul Evului Mediu populația majoritară.

BIBLIOGRAFIE

1. Anghel, Gh., Măhăra, Gh., Muntean, M., (2006), *Șard, un sat din „Țara Vinului”*, Ed. Altip, Alba Iulia.
2. Benko, I., (1834), *Transylvania Sive Magnus Principatus olim Dacia Mediteranea*, Claudiopoli.
3. Moldovan S., Togan N., (1915), *Dicționarul numirilor de localități cu populație românească din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, Sibiu*.
4. Suciu, C., (1967), *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania* Vol II, București.